

Interne onderwijskwaliteitszorg VU: Achtergrond proefvisitaties

---

Waarom?

De proefvisitatie is één van de drie instrumenten van interne kwaliteitszorg van de VU. De andere twee zijn de midterm review en de meelesgroepen voor zelfevaluatie rapporten. De twee laatstgenoemde zijn een verplicht onderdeel van de kwaliteitszorg, dat geldt niet voor de proefvisitatie. Faculteiten en/of opleidingen bepalen zelf of een proefvisitatie gehouden wordt en of ondersteuning van OKP daarbij gewenst is. Door de jaren heen heeft OKP veel ervaring opgedaan met het begeleiden van proefvisitaties en op basis daarvan een goed doordachte opzet ontwikkeld.

Een proefvisitatie is niet een noodzakelijk voorgeschreven onderdeel van het visitatie- en accreditatieproces, zoals een zelfevaluatie rapport dat bijvoorbeeld wel is. Het is wel heel nuttig als onderdeel van de voorbereiding op het visitatiebezoek. Een proefvisitatie richt de aandacht op een wat onderbelicht, maar toch belangrijk aspect in het accreditatieproces: Welke indruk over de opleiding weet je als groep over te brengen op het panel? Hoe geven we het panel een realistisch, geloofwaardig en positief beeld? In dit stadium – tegen het eind van de voorbereiding op de accreditatie - heeft de focus bij de opleiding immers een tijdlang gelegen bij het verzamelen van informatie en het schrijven en bespreken van het zelfevaluatie rapport. Dat wil zeggen: gericht op schriftelijke informatie.

Het *gezamenlijk, verbaal overbrengen en toelichten* heeft meestal nog geen aandacht gekregen. Dan ontstaat het gevaar dat de eigen, zo langzamerhand gegroeide bekendheid met de inhoud van het ZER, maakt dat men te veel gaat vertrouwen op de gedachte dat de tekst voor het panel net zo lééft als voor de schrijvers ervan. De proefvisitatie is de gelegenheid om *gezamenlijk te oefenen en concrete, sprekende voorbeelden* te bedenken en testen. Ook om te ervaren wat het beeld is dat de delegaties als groep, al of niet bewust, overbrengen. Bovendien *dwingt* een proefvisitatie betrokkenen de dagelijkse bezigheden even opzij te zetten en in *gezamenlijkheid te focussen op de naderende visitatie* en accreditatie.

Volle agenda's en onderwijstijden die moeilijk of niet te verschuiven zijn, kunnen het moeilijk maken om een geschikt moment voor een proefvisitatie te vinden. Toch heeft de proefvisitatie precies bij dit soort drukte de extra functie van het *forceren* van een middag of ochtend '*rust*' waarin de gezamenlijke voorbereiding alle aandacht krijgt.

Hoe?

Een proefvisitatie als oefening vooraf kan op verschillende manieren gedaan worden. We noemen drie manieren en geven aan waarom op de VU gekozen is voor de middelste "gezamenlijk laatste puntjes op de i".

Generale repetitie

Hier wordt alles geoefend op precies dezelfde manier als de visitatie daarna zal gaan. "Precies" wat betreft de logistiek (met briefing en debriefing van delegaties, die elkaar opvolgen volgens het programma van de echte visitatie), de tijdsduur en de catering. Wat betreft de vragen die het panel stelt, de dialoog en hoe de dag zich verder ontwikkelt kan het natuurlijk nooit "precies" zijn. De winst zit hem bij deze optie vooral in het feit dat men zich tevoren inhoudelijk heeft voorbereid en vertrouwd raakt met de gang van zaken.

Gezamenlijk laatste puntjes op de i

Hier worden, met alle betrokkenen tegelijk aanwezig, de panelgesprekken in verkorte vorm gevoerd. Het “publiek”, dat gevormd wordt door betrokkenen die op dat moment zelf niet ondervraagd worden, speelt in deze opzet een belangrijke rol: het bekijkt de dialoog met het panel en geeft de collega-delegatieleden achteraf feedback. Alle aanwezigen zitten tijdens de proefvisitatie dus in één van beide rollen: delegatielid of publiek. De winst bij deze optie is de natuurlijke focus op de gezamenlijkheid van de onderneming. Ook is de acceptatie van (constructieve) feedback meestal groter wanneer van collega's en studenten afkomstig dan van de relatieve buitenstaander die een panellid nu eenmaal is.

Inzetten voor ZER-verbetering

Bij deze optie kunnen in principe beide bovenstaande vormen gebruikt worden, een verschil met beide is dat het veel eerder in de tijd zal moeten plaatsvinden. Het is een wat hybride vorm van tegelijkertijd een laatste verbeterslag op de ZER maken en een proefvisitatie. Enerzijds is er wel een volledige conceptversie van de ZER nodig om met een panel de visitatie te kunnen nabootsen, maar bij deze versie kan – als uit de panelgesprekken blijkt dat daar aanleiding toe is – de ZER nog aangepast worden. Door de lange tijd die de echte visitatie dan nog op zich zal laten wachten heeft deze optie als proefvisitatie misschien wat minder zin. De winst bij deze optie zit vooral in de kwaliteit van de ZER en hopelijk de praktische waarde ter ondersteuning van het gesprek erover.

De VU-keuze voor “gezamenlijk de laatste puntjes op de i” (de middelste optie hierboven) is vooral ingegeven door de relatief grote winst die met relatief weinig (tijds)investering te behalen is.

Die relatief grote winst bestaat uit:

- Het wordt expliciet duidelijk dat accreditatie groepsinspanning vergt, het is niet iets van de opleidingsdirecteur alleen of van elke delegatie apart;
- Voor elke delegatie wordt het belang van het optreden als team duidelijk;
- Men (docenten en studenten) ervaart de verschillende perspectieven op de opleiding als geheel. Dat kan soms een eyeopener zijn;
- Het geeft een behoorlijke garantie dat er op de echte visitatie geen fouten gemaakt worden die te vermijden waren geweest, echter géén totale garantie voor een geslaagde visitatie;
- Er wordt momentum geschapen om in de korte tijd die nog rest de (inhoudelijke) voorbereiding te vervolmaken.

Opzet van de proefvisitatie

Tijdens de proefvisitatie worden alle delegaties die een rol hebben tijdens de visitatie bevraagd door een proefvisitatiepanel. Het precieze programma wordt gebaseerd op het programma van de visitatie. De vragenrondes zijn korter dan tijdens de visitatie, maar hebben verder dezelfde opzet. Na elke vragenronde krijgt de bevraagde delegatie feedback van het publiek en het proefvisitatiepanel. Bij die feedback staat de volgende vraag centraal: komt het beeld dat de delegatie neer wil zetten goed uit de verf? Het publiek bestaat uit alle andere delegaties. Iedereen die een rol heeft bij de visitatie is dus tijdens de gehele proefvisitatie aanwezig. De proefvisitatie wordt begeleid door een gespreksleider (een OKP-collega). Hij/zij begeleidt de feedbackrondes, houdt de tijd in de gaten, en noteert de onderwerpen waar nog over nagedacht moet worden in aanloop naar de visitatie.

Gesprekken: 20 minuten per gesprek

ca 10 minuten gezamenlijke reflectie. Wat viel op? Wat ging goed? Wat minder?

Voorbeeld programma:

1300 1330 Instructie en korte voorbereiding ter plekke

1330 1400 twintig minuten gesprek van commissie met groep A plus 10 min nabespreking

1400 1430 twintig minuten gesprek van commissie met groep B plus 10 min nabespreking

1430 1500 twintig minuten gesprek van commissie met groep C plus 10 min nabespreking

1500 1515 pauze

1515 1545 twintig minuten gesprek van commissie met groep D plus 10 min nabespreking

1545 1615 twintig minuten gesprek van commissie met groep E plus 10 min nabespreking

1615 1630 nabespreking plus conclusies en zo mogelijk aansluitend borrel

Wanneer?

Qua plaats en functie in de interne kwaliteitszorgcyclus¹: aan het einde van het voorbereidingstraject voor accreditatie, vlak voor het visitatiebezoek (minimaal 1 week tevoren, maximaal 2 weken). De ZER's en eindwerken zijn ingeleverd bij het evaluatiebureau; het panel, het programma en de delegaties voor de visitatie zijn bekend. Dan is de proefvisitatie dé gelegenheid om met alle direct betrokkenen gezamenlijk de laatste puntjes op de i te zetten.

---

¹ Zie voor een beschrijving van het interne kwaliteitszorgsysteem en de instrumenten die daarbinnen gebruikt worden het schema van de interne kwaliteitszorgcyclus